

ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Національне господарство як економічну систему формує мережа галузевих ринків, кожен з яких виконує свою роль у процесі суспільного відтворення. Саме на локальних ринках у формі конкретних, а не абстрактних операцій обміну, реалізується одна з фаз відтворення. Від того, наскільки ефективно локальні ринки виконують свою функцію, залежить рівень задоволення потреб споживачів, а також спроможність виробництва створювати з наявних ресурсів продукцію, в якій дійсно є потреба. Вивчення тенденцій і закономірностей функціонування локальних ринків як ареалів реальних угод виявляє пропореції розподілу доданої вартості між різними ланками процесу суспільного відтворення, тому перетворюється на важливе завдання, вирішення якого сприятиме розробці ефективної аграрної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові публікації, в яких розглядаються локальні ринки, можна умовно поділити на три групи. Значна увага локальним ринкам приділяється фахівцями у галузі маркетингу та конкуренції, такими як В. Анарин, М. Акулич, І. Дубровін, Л. Матвейчук, М. Портер, Т. Репич. Важливий внесок у висвітлення сутності локальних ринків здійснили фахівці з регіональної економіки та економіки міст: Є. Абрамова, В. Беляєв, С. Булига, В. Бутов, А. Гранберг, Є. Коваленко, О. Шебанова. Маркетинговий та регіональний підходи до розуміння локальних ринків озброюють нас знаннями прикладного характеру. Третю групу досліджень представляють роботи теоретичного характеру, в яких автори намагаються висвітлити сутність локального ринку на основі зведення тлумачень, отриманих на базі різних методологічних підходів. Ознаки цінової однорідності, спільності інформаційного простору, ризиків та невизначеності, величини трансакційних витрат виступають в якості основи для визначення локального ринку в дослідженнях Х. Дудової, В. Кокорева, Дж. Стіглера, А. Ступнікової, Н. Феоктистової.

Результати досліджень. Ринковий простір національної економіки є неоднорідним та неперервним і являє собою мережу

---

⁴Науковий керівник – д. е. н. професор Є. І. Ходаківський.

відносно відокремлених локальних ринків. З позиції окремої компанії локальні ринки виділяються на основі ознак спільності вподобань споживачів та моделей поведінки конкурентів. Як об'єкти державної політики локальні ринки можуть бути виділені за територіальною та галузевою ознаками. Локальні ринки сільськогосподарської продукції являють собою територіально визначену господарську систему, в межах якої укладаються реальні ринкові угоди і яка має ознаки сіткової структури, характеризується певним соціальним капіталом та спільними інвестиціями суб'єктів даного ринку у спеціальні активи, необхідні для реалізації сільськогосподарської продукції.

Локалізація ринкового простору є результатом і водночас чинником багатьох процесів, що мають як позитивний (мінімізація витрат обігу), так і негативний (монополізація ринкового простору) суспільний економічний ефект. Локальні ринки сільськогосподарської продукції формуються на основі звичок і традицій, що історично склалися завдяки регулярним діям сукупності самостійних ринкових агентів або завдяки свідомому обмеженню окремими агентами ринкового простору з метою отримання монопольної влади чи, навпаки, підвищення суспільної ефективності всього процесу відтворення в аграрній сфері. Спільними для всіх локальних ринків критеріями класифікації є: виділення предмету ринкових угод, ступінь мобільності предмета угод, ширина асортименту та напрямок пошуку контрагента. Для ринків сільськогосподарської продукції специфічними критеріями класифікації є: термін збереження продукції, можливість споживання продукції без переробки, а також існування стандартів якості продукції та ведення ринкових операцій, які дозволяє виділяти біржовий сегмент ринку.

Забезпечуючи ефективне функціонування локальних ринків сільськогосподарської продукції, держава має орієнтуватися одразу на два вектори: забезпечення продовольчої безпеки та збереження потенціалу сільськогосподарського виробництва. Основним завданнями держави є створення умов для виконання локальними ринками сільськогосподарської продукції інформаційної, регулюючої та санаційної функцій. Ефективне виконання інформаційної функції передбачає забезпечення ринкових агентів не тільки інформацією про ціни, але й про якість продукції, оскільки інформаційна асиметрія руйнує ринки продукції високої якості. Регулююча функція локальних ринків полягає у мінімізації витрат обігу та зменшенні ризиків взаємодії контрагентів. Санаційна функція ефективно виконується за умови забезпечення рівного доступу до ринку всіх категорій продавців та покупців і створення максимально конкурентного середовища.

В процесі аналізу динаміки та структури реалізації сільськогосподарської продукції в Україні було встановлено, що обсяги її виробництва за період 2010-2014 рр. за переважною більшістю груп зростали (зростання складало від 4 до 62 %). Виняток становить молоко (зниження на 1 %), вовна (38,6%) та інша продукція тваринництва (4,6%). Позитивною є тенденція зростання рівня товарності виробництва, яка зумовила зростання обсягів реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції за період від 24 до 426 %. Ринкові відносини між сільськогосподарськими підприємствами та переробниками зернових, олійних культур та цукрових буряків є усталеними та ефективними, конкурентна пропозиція стикається з конкурентним попитом і ціни демонструють позитивну кореляцію з обсягами реалізації. Реалізація худоби та птиці, а також яєць, відбувається за стабільними але неефективними каналами. В цілому, ринки тих видів сільськогосподарської продукції, у реалізації якої домінують підприємства, виявилися сформованими, тоді як канали реалізації продукції господарствами населення характеризуються як нестабільні.

Прояви неефективності функціонування ринків тваринницької продукції (худоби та птиці, молока), досліджені на рівні областей, засвідчують зловживання переробними підприємствами монополістичною владою, а також недосконале ціноутворення, пов'язане з якісною неоднорідністю продукції (зокрема, молока), що реалізується господарствами населення. На ринках рослинницької продукції, у реалізації якої домінують господарства населення, виявлена модель ціноутворення на основі попиту. За таких умов будь-яке зростання пропозиції зумовить зниження ціни, зменшення доходів виробників та втрату прибутків. Відсутність стабільних каналів розподілу овочів та фруктів засвідчує несформованість локальних ринків цих видів сільськогосподарської продукції.

Оптові ринки сільськогосподарської продукції визначаються як ринкові кластери, в межах яких угоди укладаються більш концентровано та інтенсивно. ОРСП працюють ефективно, якщо в їх функціонуванні проявляються ознаки локального ринку, такі як безпосередність та інтенсивність взаємодії ринкових агентів, спільність інформаційного простору, а також психологічна єдність агентів, відчуття приналежності, співучасті, відповідальності, зумовлені спільними інвестиціями в активи сфери реалізації. Зазначені принципи в повній мірі реалізуються на ринках «Нежданий» та «Шувар». Ігнорування принципів функціонування локального ринку при розбудові ОРСП призводить до нехтування пріоритетом

національного виробника та домінування на ринкових майданчиках, збудованих за бюджетні кошти, імпортої продовольчої продукції.

Висновки. Розбудова національної інформаційної системи, яка містить підсистему інформаційно-консультаційного забезпечення процесів прийняття господарських рішень сільськогосподарськими виробниками та підсистему підтримки управлінських рішень органів державного управління, передбачає запровадження вимоги обов'язкового розкриття в мережі Інтернет актуальної інформації про цінові, якісні та кількісні параметри функціонування ринкових майданчиків, на яких організовано реалізується сільськогосподарська продукція. Іншим заходом інформаційного характеру, реалізація якого сприятиме вдосконаленню локальних ринків, є освітня діяльність серед безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції, їх асоціацій, організаторів ринкових майданчиків, власників об'єктів ринкової інфраструктури, спрямована на популяризацію успішних форм ринкової взаємодії та утвердження у практиці господарювання ustalених стандартів якості, які дозволяють формувати великі партії однорідної сільськогосподарської продукції, ринкова ціна якої зростає в рази. Покращення інформованості ринкових агентів, яке дозволить знизити коефіцієнт варіації цін основних видів сільськогосподарської продукції на 1 в.п., забезпечить приріст рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в середньому на 0,22 в.п., що, за рахунок зростання бази оподаткування, забезпечить зростання доходів Державного бюджету на 262 млн. грн. за рік.

Список використаних джерел

1. Birkin M. Sales Performance and Sales Forecasting Using Spatial Interaction Modeling / M. Birkin, F. Foulger // Univ. of Leeds. Working Paper. – 1992. – № 21. – P. 56–71
2. Young P. Economics of Convention / P. Young // Journal of Economic Perspectives. – 1996. – Vol. 10. – P. 15–122.
3. Кільницька О. С. Проблеми розвитку ринку та цінова конкурентоспроможність м'ясопродукції України / О. С. Кільницька, М. Ф. Плотнікова // Наук. вісн. Львів. нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького. – 2012. – Т. 14, № 1 (51), ч. 1. – С. 290–295.
4. Плотнікова М. Ф. Методика оцінки ефективності зернової галузі / М. Ф. Плотнікова // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 1. – С. 75–77.
5. Присяжнюк О. Ф. Застосування стратегічного маркетингу на молокопереробних підприємствах / О. Ф. Присяжнюк // Розвиток агробізнесу в Україні: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали

Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю ф-ту аграр. менеджменту, 25–27 берез. 2010 р. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 211–213.

6. Сайкевич М. І. Оцінка сировинного забезпечення та загального економічного ефекту функціонування переробного підприємства / М. І. Сайкевич // Современный научный вестник. Серия: Экономические науки. Философия. – 2014. – № 14 (210). – С. 8–15.